

[הדל"ת בצירי והוא כמו בקמ"ץ, דהיינו רודה עליהם; שמשם – בעבור שקפץ לים – זכה בנימין שיצא ממנו שאול שהיה מלך על ישראל].

אל [ה]תקרי "רודם", אלא "רד ים".

והיו שרי יהודה מתקנאים בהם, (1) ורונמים אותם באבנים, שנאמר [בהמשך הפסוק]: "שרי יהודה רגמתם [היו רוגמים אותם], [וכן] שרי זבולון שרי נפתלי?"

לפיכך זכה בנימין הצדיק, ונעשה אושפיוזן [אכסניא] לגבורה שבית קדשי הקדשים בנוי בחלקו, (2) שנאמר: "ולבנימין אמר, ידיד ה' ישכון לבטח עליו, חופף עליו כל היום ובין כתפיו שכין".

אמר לו רבי יהודה לרבי מאיר: לא כך היה מעשה!

אלא שבט זה אומר: "אין אני יורד תחילה

ב. יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא, מאי היא? (28)

דתניא: היה רבי מאיר אומר:

כשעמדו ישראל על הים ועדיין לא נבקע, היו השבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר: אני יורד תחילה לים, וזה אומר: אני יורד תחילה לים.

א-ז קפץ שבטו של בנימין, וירד לים תחילה.

שנאמר [תהלים סח כה]: "כאשר ראו [ישראל] הליכותך אלהים [בקדושתך בים], הליכות אלי מלכי בקודש. [כי אז] קדמו שרים [קדמו ישראל לומר שירה] אחר נוגנים [ואחריהם המלאכים], בתוך עלמות תופפות [אלו מרים ונערותיה]. במקהלות ברכו אלהים, ה' ממקור ישראל [אף עוברים ממעי אמן אמרו שירה] –

שם [על הים] בנימין [ה]צעיר [נעשה] רודם

הנץ החמה ולא הניחו גדול, אמר לו: "לא אמר לי אלא עד שלש שעות", והקטן אמר: "לא אמר לי אלא עד הנץ החמה", מתוך שהיו עומדין צהובין [זה לזה] ננער אביהן, אמר להן: "בניי! מכל מקום שניכם לא כוונתם אלא לכבודי, אף אני לא אקפח את שכרם", מה שכר נטלו, שבטו של בנימין שירד תחילה לים, שרתה שכינה בחלקו, שנאמר וכו', ומה שכר נטלו שבטו של יהודה, זכה למלכות, שנאמר "שרי יהודה רגמתם", אין "רגמתם" אלא מלכות, שנאמר: "בארין אמר בלשצר, והלבישו לדניאל ארגונוא".

וראה מה שביאר ב"הערות", באיזה אופן דומה הנמשל למשל.

2. וביומא יב א, פירש רש"י: שהיה הארון נתון

להשביע את יוסף שיקיים מצותו, כמו שכתב הרמב"ן בראשית מז לא, אלא שלכך השביעו, כדי שבכוא העת יאמר לפרעה שהשביעוהו, וזה הוא "לאמר".

28. ראה לעיל י ב דמבואר, שהכוונה היא למעשה יהודה ותמר; וראה במהרש"א שם שכתב "וצריך לומר, דהא והא איתא", וראה עוד ב"עיון יעקב" וב"ענף יוסף" מה שכתבו בזה.

1. רש"י בתהלים. ובתוספות הביאו מן התוספתא:

משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שהיו לו שני בנים, אחד גדול ואחד קטן, אמר לקטן: "העמידני עם הנץ החמה", אמר לגדול: "העמידני בשלש שעות", בא הקטן להעמידו עם

אמר לפניו משה: רבונו של עולם! ומה בידי לעשות!?

אמר לו הקב"ה למשה: "וויאמר ה' אל משה מה תצעק אלין דבר אל בני ישראל ויסעו. ואתה הרם את מטך ונמטה את ירך על הים ובקעהו, ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה".

לפיכך זכה יהודה — שהיה נחשון בן עמינדב משבטו — לעשות ממשלה בישראל, שממנו יצאה מלכות בית דוד.⁽⁴⁾

שנאמר: "בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז. היתה יהודה לקדשו, ישראל ממשלותיו. הים ראה ויגוס, הירדן יסוב לאחור" —

מה טעם "היתה יהודה לקדשו" ו"ישראל ממשלותיו", כלומר: מה טעם נתקדש יהודה שיהיו ישראל ממשלותיו? משום ד"הים ראה ויגוס".

לים עד שלא נבקע, ושבת זה אומר: "אין אני יורד תחילה לים",⁽³⁾ קפין נחשון בן עמינדב משבט יהודה, יורד לים תחילה.

שנאמר: "סבבוני בכחש אפרים ובמרמה בית ישראל [סבבוני בכחש ובמרמה אפרים ובית ישראל, שהיו יראים לסמוך על הקב"ה וכחשו באמונתם בן], ויהודה [אבל יהודה] עוד רד עם אל [ירד בים עם בטחוננו באלהים]".

ועליו מפורש בקבלה [תהלים סט א]:

"למנצח על שושנים לדוד. הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש. טבעתי ביון מצולה ואין מעמד [אין מקום לעמוד], באתי במעמקי מים, ושבלת [שטף חוזק המים] שטפתני", וכתוב שם: "אל תשטפני שבלת מים, ואל תבלעני מצולה, ואל תאטר [תסגור] עלי באר פיה".

באותה שעה היה משה מאריך בתפלה, אמר לו הקדוש ברוך הוא: יידי טובעים בים, ואתה מאריך בתפלה לפני!?

בחלקו.

וראה בגמרא שם, דאיתא באופן אחר: תניא: מה היה בחלקו של יהודה הר הבית הלשכות והעזרות [עד מקום המזבח], ומה היה בחלקו של בנימין, אולם והיכל ובית קדשי הקדשים, ורצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין, ובה היה מזבח בנוי, ובנימין הצדיק היה מצטער עליה לבלעה בכל יום, שנאמר: "חופף [כאדם המתחכך שאינו משיג תאותו, לשון "נזיר חופף ומפספס", רש"י] עליו כל היום ובין כתפיו שכן", לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזן לגבורה, שנאמר "ובין כתפיו שכן".

3. ב"יוסף דעת" הביא מדברי הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, שביאר: ודאי אילו נצטוו להכנס לים כדי למסור נפשם, היו קופצים כאיש אחד בלי היסוס, כפי שעשו זאת בכל הדורות רבים מישראל ואף אנשים פשוטים, למסור את נפשם על קידוש השם; אלא שהם נצטוו להכנס לים כדי לעבור בו בחרבה, ולכח זה, להכנס לים רועש וגועש בתחושה שהולך בדרך כבושה, לא הגיעו השבטים, אלא נחשון בן עמינדב בלבד.

4. והיה מזרע נחשון, כמאמר הכתוב בסוף רות: "ואלה תולדות פרץ, פרץ הוליד את חצרון.

כאן שבה הגמרא לענין ברכות וקללות דלויים:

תניא: רבי אליעזר בן יעקב אומר:

אי אפשר לומר שהיה כל שבט לוי למטה בין שני ההרים: גריזים ועיבל —

שכבר נאמר בכתוב, שהיה שבט לוי למעלה על הר גריזים, וכמו שנאמר [דברים כז יב]: "אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים בעברכם את הירדן, שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין".

ואף **אי אפשר לומר** שהיה כל שבט לוי למעלה על הר גריזים —

שכבר נאמר עליהם שהיו למטה בין שני ההרים, וכמו שנאמר בספר יהושע [ח לג]: "וכל ישראל וזקניו ושוטרים ושופטיו עומדים מזה ומזה לארון, נגד הכהנים הלויים נושאי ארון בית ה', כגר כאזרח, חציו אל

מול הר גריזים והחציו אל מול הר עיבל, כאשר צוה משה עבד ה' לברך את העם ישראל בראשונה".

הא כיצד יתיישבו שני מקראות הללו:

זקני כהונה ולויה היו למטה בין שני ההרים, והשאר משבט לוי היו למעלה.

רבי יאשיה אומר:

כל הראוי לשרת [לשאת את הארון]⁽⁵⁾ משבט לוי, דהיינו מבין שלשים עד בין חמשים היו למטה, והשאר משבט לוי היו למעלה.

רבי — חלוק על אשר שנינו שהיו ששה שבטים עומדים על הר עיבל — **אומר:**

אלו ואלו — כל ישראל וכל הלויים — **למטה** הן עומדים בין שני ההרים, אלא:

ולויה היו שם, איך יתיישב הכתוב "נושאי ארון ברית ה'", והרי פסולים הם לישא את הארון! ? ותירץ: שצריך לומר, כי על פי הדיבור היו אז נושאי הארון זקני כהונה ולויה.

ומה שלא הקשה: כהנים למה היו למטה, שהרי הלויים נושאים את הארון! ? יש לומר על פי מה שכתב הרמב"ן בספר המצוות שורש שלישי, שהן הכהנים והן הלויים כשרים לשאת את הארון, ראה שם שהאריך בענין.

6. נתבאר על פי רש"י, שכתב: "אלו ואלו: "ישראל ולויים למטה היו, כדכתיב בספר יהושע".

ולשון הכתוב הוא: וכל ישראל וזקניו ושוטרים ושופטיו עומדים מזה ומזה לארון, נגד הכהנים הלויים נושאי ארון בית ה', כגר

וחצרון הוליד את רם, ורם הוליד את עמינדב. ועמינדב הוליד את נחשון, ונחשון הוליד את שלמה. ושלמון הוליד את בועז, ובוועז הוליד את עובד. ועובד הוליד את ישי, וישי הוליד את דוד".

5. פירש כן רש"י, משום שנאמר "נגד הכהנים הלויים נושאי ארון ברית ה'", מהרש"א.

ומה שכתב רש"י מבין שלשים עד בן חמשים, הוא משום שנאמר [במדבר ה כד]: "זאת אשר ללויים מבין חמש ועשרים שנה ומעלה יבוא לצבוא צבא בעבודת אהל מועד". [היינו: בן חמש ועשרים נכנס ללמוד, ועובד מבין שלשים]. "ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה, ולא יעבוד עוד".

הקשה המהרש"א לדעת הסובר שזקני כהונה

הפכו פניהם כלפי הר גריזים, ופתחו בברכה.

והפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה.

ומאי "אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים", ו"אלה יעמדו על הקללה הר עיבל":

"על" הוא בסמוך.

והיכן מצינו "על" שהוא בסמוך:

כרתניא: כתיב במצות לחם הפנים: "ולקחת סולת ואפית אותה שתים עשרה חלות, שני עשרונים יהיה החלה האחת. ושמת אותם שתים מערכות שש המערכת, על השולחן הטהור לפני ה'. ונתת על המערכת לבונה זכה, והיתה ללחם לאזכרה אשה לה".

רבי אומר: "על" המערכת אינו עליו, אלא

בסמוך למערכת, כלומר על השולחן בין שתי המערכות.

אתה אומר: על בסמוך, או אינו אלא על ממש? כלומר: וכי היכן מצינו "על" שהוא בסמוך?!

כשהוא אומר [שמות מ ג]: "ושמת שם [במשכן] את ארון העדות, ופכות על הארון את הפרוכת", שאי אפשר לפרשו כפשוטו, ששימינו על הארון, שהרי הפרוכת מחיצה היא בין הקודש וקודש הקדשים, וכמו שנאמר [שמות כו ג]: "ונתתה את הפרוכת תחת הקרסים, והבאת שמה מבית לפרוכת את ארון העדות, והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים".

הוי אומר: "על" הוא בסמוך.⁽⁷⁾

שנינו במשנה: **הפכו פניהם כלפי הר גריזים**

בהדיא, שמ"הפכו פניהם" ואילך, אינו מדברי רבי, ראה שם; ואפשר שטעות סופר היא בגמרא שלנו, ונשתררב המשך התוספתא לגמרא.

ב. הנה מלשון הברייתא נראה, שרבי בא ליישב את הסתירה כביכול, אם הלויים היו למעלה או למטה; אבל אי אפשר לפרש כן, כי עדיין סותרים המקראות אם היה שבט לוי במקום המתברכים, או במקום המברכים.

וכתב מהרש"א, שאכן לא בא רבי לחלוק על התנאים הקודמים, והוא סובר או כמר או כמר, ולא נחלק אלא על מה שמשמע מדבריהם שהיו ישראל למעלה.

7. הקשה ב"הערות", שהרי בגמרא סוכה ז ב מבואר, שלכן אמר הכתוב "וסכות" על הפרוכת, אף על גב שמחיצה היא, כדי ללמד "דניכוף בה פורתא" [יכוף מעט את הפרוכת שתהא כמו

כאזרח, חציו אל מול הר גריזים והחציו אל מול הר עיבל"; והיינו, שלפי דעתו של רבי, היו ששה שבטים עומדים מזה לארון וסמוך להר גריזים, וששה שבטים עומדים מזה לארון וסמוך להר עיבל. ומה שאמר רבי "הפכו פניהם", יתכן לפרש בשני אופנים:

האחד: שהלויים לבד הפכו פניהם כלפי הר גריזים, והיינו כלפי ישראל שעמדו מול הר גריזים, ואחר כך כלפי הר עיבל; [וכן משמע לשון הפסוק: "נגד הכהנים הלויים נושאי ארון ברית ה'", והיינו דבשעת הברכה או הקללה היו עומדים ישראל כשפניהם כנגד הלויים שהפכו פניהם אליהם].

השני: לשון "הפכו" מתייחס ל"אלו ואלו", ואם כן כל ישראל והלויים הפכו פניהם.

ומיהו בתוספתא פרק ח הלכה ז נראה

הרי כאן ארבע בריתות לכל מצוה ומצוה. זל-ב

ארבע בריתות [ברוך בכלל ובפרט, וארור בכלל ובפרט] על "ללמוד", וארבע בריתות על "ללמד", הרי שמונה בריתות לכל מצוה.

ויש לך עוד שני חלקים: "לשמור ולעשות", הרי לך שמונה בריתות משום "ללמוד וללמד" לכל מצוה, ושמונה בריתות לכל מצוה משום "לשמור ולעשות", הרי שש עשרה בריתות לכל מצוה ומצוה.⁽¹⁾

וכן נכרתו בריתות כמו אלו בסיני וכדמפרש ואזיל: מנין; וכן בערבות מואב שהרי נאמר [דברים א ג]: "בעבר הירדן בארץ מואב, הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר".

ומנין שאף בסיני נכרתו בריתות כמו אלו: שנאמר בסוף פרשת הקללות [דברים כח טז]: "אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכתוב את בני ישראל בארץ מואב, מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב [בסיני]", הרי שאף בסיני נכרתו בריתות כמו אלו.

ופתחו בברכה, ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה, ואלו ואלו עונין אמן; הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה, אלו ואלו עונין אמן, עד שגומרין ברכות וקללות:

אחר הקללות על כמה מצוות, שהן נקראות "ארור בפרט", כתיב: "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם", וזו היא "ארור בכלל", שהיא כוללת את כל התורה כולה.

תנו רבנן:

הרי על כל מצוה ומצוה ברוך בכלל וברוך בפרט, וארור בכלל וארור בפרט, שהרי כשם שהיו אומרים: ארור בכלל וארור בפרט, כך גם בברכה, שהיו אומרים: "ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם", מלבד הברכות שהיו אומרים על כל "ארור בפרט".

וכל מצוה ומצוה הרי יש בה כמה חלקים: א. ללמוד; ב. וללמד; ג. לשמור; ד. ולעשות,⁽⁸⁾ ועל כולם נכרת ברית.

תשתכח מפיו, וזה מביא לידי מעשה; וגם "לעשות", אין הכוונה דוקא לעשיית מצות עשה, אלא לקיום המצוה, וזה שייך גם בלאוין.

1. א. נתבאר על פי רש"י; ודבריו מחודשים בפירוש לשון הגמרא, וראה מהרש"א שביאר למה פירש רש"י כן.
ב. במאירי מבואר, שהיו אומרים במפורש ארבע ברכות וארבע קללות על כל ארור וארור; ולשון המאירי הוא: "חוזרין ומברכין ברוך אשר לא ילמד לעשות פסל וכו', ארור אשר ילמד וכו'", ולשונו צריך ביאור: שהרי לכאורה היה

סכך], ואם כן מה ראייה היא מכאן ש"על" הוא בסמוך?! וראה מה שכתב שם.

8. כתב המהרש"א, שאין לפרש לשון "לשמור" שהוא לשון לאו כמו "השמר, פן, ואל" שהם לשונות של "לא תעשה", שהרי אין זה שייך במצוות עשה; אלא "לשמור ולעשות" הוא כמו מה שפירשו בקדושין "אשר תשמרון לעשות": "תשמרון זו משנה, לעשות, זו מעשה", ופירש רש"י שם: זו משנה שמביאה לידי מעשה; ואין זה בכלל "ללמוד", כי יש לומד מרבו ומשכחה, אבל שמירת המשנה שיהא חוזר על משנתו שלא